
NIKARAGVA

RAZGOVOR S ERNESTOM KARDENALOM

Ernesto Kardenal, pesnik, sveštenik, revolucionar i trenutno ministar kulture u sandinističkoj Nikaragvi, rođen je 1925. godine u Granadi. Filozofiju je završio u SAD gde se nakon diplomiranja zadržao nekoliko godina, studirajući američku književnost. Po povratku u zemlju bavi se sveštenečkim poslom koji mu je, zbog mogućnosti šireg komuniciranja sa narodom, izvanredno pomogao u širenju ideja tadašnjeg sandinističkih prvaka: Karlosa Fonseke, Harmana Pomaresa i drugih. Zahvaljujući izvanrednom ugledu i apsolutnom poverenju koje je uživao među Nikaragvancima, bio je idealan most između njih i sandinističkog vrha, koji je u to vreme boravio izvan zemlje.

Kad je režim to otkrio, Kardenal se početkom sedamdesetih godina povukao na ostrvo Solentiname, u jezeru Nikaragva, gde je osnovao umetničku koloniju naivnog slikarstva, poezije itd. U aprilu 1973 godine, Somozina avijacija je do temelja razorila koloniju, pod izgovorom da predstavlja „komunističko gnezdo u srcu Centralne Amerike“, a preživeli žitelji kolonije su tada prešli na stranu gerile. Sam Ernesto Kardenal bio je prinuđen da napusti zemlju. Njegov revolucionarni rad u emigraciji, naročito njegovo pismo pariskom MONDU u kome je na izuzetno potresan način objasnio Francuzima kako se upotrebljava njihovo oružje poslato Somozi, bio je od izuzetnog značaja za pokret.

Kardenalova najpoznatija knjiga NULTI ČAS prevedena je na sve svetske jezike, kao i nekoliko knjiga poezije. Dobitnik je većeg broja književnih nagrada u Evropi i Latinskoj Americi.

Ovaj razgovor sa Kardenalom vodio je Dragan Havzijević u dva navrata: decembra 1979. u Managvi, i u leto 1980, u Granadi.

Pitanje: Solentiname je početkom sedamdesetih godina imao svoj „zlatni vek“. Od tada je prošlo malo vremena da bi mogli da smestimo njegovo pravo značenje u kontekst koji zaslužuje, ali, govoreći nedavno o značenju Solentinamea, rekli ste da je predstavljao neku vrstu opozicije na-

rodne umetnosti onoj drugoj. Koja je to „druga” umetnost u Nikaragvi?

Odgovor: Krajnje uopšteno govoreći, Nikaragva je, kao i druge zemlje ovog regiona, bila podeljena na dva pola: na elitu i na one koji to nisu bili, ali su činili ogromnu većinu. Ovi prvi, elita, imali su svoju kulturu, „skupocenu kulturu” i po njihovom mišljenju, jedini su oni mogli da je konzumiraju. Prezirali su sve što je niklo na tlu Nikaragve, sve ono na šta je pečat stavila ruka našeg čoveka, smatrajući to inferiornom umetnošću, ako su je uopšte i smatrali umetnošću. Ti kulturni snobovi, i ovde na čelu sa Somozom, kačili su po zidovima i stavljali u vitrine sve slike i sve vajarske radove, ponekad i sumnjive vrednosti, samo ako su bili poreklom iz Evrope ili SAD, nesvesni da su bili okruženi pravim umetničkim blagom.

Uprkos ovako nepovoljnim uslovima, naš narod je, sa duboko ukorenjenim nagonom za duhovno izražavanje, gajio svoju umetnost, svoju pesmu, igru, poeziju itd. Rekoh: nagon. Narod je igrao i pevao nagonski, spontano; vremenom se menjala igra i pesma, dopunjavao se folklor, a nije bilo nikakvog organizovanog pokušaja da se to sve zaštiti, da se prikupi na jednom mestu, u jedan zbornik, i da na taj način bude pristupačno svima onima koji žele da upoznaju tu umetnost, kako onima sa strane koji žele da je upoznaju makar kao nešto „egzotično”, tako i generacijama mladih Nikaragvanaca.

Dakle, bilo je potrebno reći narodu, ljudima koji stvaraju: to što radite je dobro. To je vredno. To je vaša i naša umetnost, to je ono što predstavlja kulturnu baštinu Nikaragve.

Solentiname, kao umetnička kolonija slikara, vajara, pesnika, kao neka vrsta velike umetničke radionice pod vedrim nebom, kako su je zvali, imala je za zadatak upravo to: da pomogne nama, Nikaragvancima, u spoznaji vlastitog nacionalnog identiteta. U tome smo mi, članovi i ja kao osnivač, videli suštinu rada na Solentinameu i u tome se ogledao taj naš otpor kulturnim snobovima Nikaragve. Ovakva koncepcija rada na Solentinameu dobila je svoju punu potvrdu nakon trijumfa sandinističke revolucije. Nikaragva danas je Solentiname u velikom.

Pitanje: Osim kulturnog, Solentiname je bio i političko žarište toga perioda, pa je nekoliko poznatih imena u svetu slikarstva ujedno predstavljalo i značajna imena sandinističke revolucije. Više puta ste naglašavali da su umetnička i revolucionarna delatnost članova komune zapravo dva lica jedne iste stvari?!

Odgovor: I danas mislim isto. Za nas je borba na frontu, s puškom u ruci i borba s olovkom ili četkicom, jedna ista borba — borba za oslobođenje nacionalnog bića Nikaragvanaca.

Somoza je, takođe, shvatio tu nedeljivost, pa je na Solentiname poslao avijaciju da nas bombarduje, smatrajući da bombarduje sam sandinistički front. Bio je u pravu. U oktobru 1977. mnogi članovi naše komune prišli su sandinističkom frontu i izvršili čuveni napad na zatvor San Karlos. Posle toga policija je konačno uništila našu zajednicu. Istakao bih samo imena nekih članova naše zajednice koji su danas svetao primer svim Nikaragvancima; Elvis Čavaria, Donald Gevera, Filipe Penja.

Pitanje: Što se kulturnog otpora tiče, nazovimo ga tako, period posle 1977, odnosno nakon uništenja Solentinamea, predstavljao je oseku, došlo je do proganjanja članova zajednice, i do organizovanog uništavanja njihovih radova, koje je Somozin režim nazvao subverzivnim?!

Odgovor: Da, zajednički imenitelj celokupnog rada slikara, pesnika i ostalih bio je poziv na oslobođenje, pa zato i nije čudo što se Somoza strasno ustremio na naše radove i njihove autore. Naravno, i sve moje knjige su bile zabranjene. Bolno je za jednog pisca kad njegov narod ne može da čita njegove knjige. Zato je sada u našem narodu prisutna ogromna žeđ za literaturom, želja da se pročita sve ono što ranije nije bilo dostupno, ali, mi, na žalost, još uvek nemamo dovoljno knjiga, mada smo već zacrtali plan o pribavljanju najvrednijih naslova domaće i svetske literature.

Bilo nam je zabranjeno da pevamo, jer nam je pesma bila borbena i protestna.

Pitanje: Ipak, i u vreme najvećih represalija bivšeg režima i u vreme njegove najveće budnosti, radile su aktivno neke pozorišne grupe. S obzirom na Somozin dekret o zabrani okupljanja više od tri lica, zanimljivo bi bilo da kažete kako ste uspevali u tim poduhvatima?

Odgovor: Istina je. Teatar je bio zabranjen jer je bio narodni, pun protesta i na kraju je radio ilegalno. Predstave smo davali na ulicama i na brzinu, uz pomoć kurira koji su obaveštavali o nailasku Nacionalne garde. Kada bi Garda naišla, glumci i publika bi se dali u bekstvo. Postojalo je, istina, i raskošno Narodno pozorište, možda najraskošnije u Latinskoj Americi, pozorište u koje narod nije imao pristup i koje je plod kaprica gospođe Somoze, sagrađeno isključivo radi zabave njene i njenog društva. To pozorište je narod mrzeo da bi na kraju, za vreme ustanka,

bilo potpuno uništeno i služilo jedino da iza nje-
ga, na obali jezera, Nacionalna garda baca le-
ševe mladića i devojaka ubijenih posle torture.

Pitanje: U programu rada koje je iznelo vaše mi-
nistarstvo kažete da ćete se pre svega zalagati
za oživljenje nacionalne kulture, folklor, mu-
zike, jer je to, po vama, najbolji način da jedan
narod koji je dugo godina bio pod stranom do-
minacijom upozna svoj vlastiti identitet, da po-
kaže sebi i drugima svoje nacionalno biće.

Odgovor: Upravo to će biti imperativ ovog mi-
nistarstva. Naš nacionalni folklor doživljava svoje
vaskrsnuće. Verovalo se da Nikaragva ima siro-
mašan folklor, ali ubrzo su se u svim delovima
zemlje pojavile narodne pesme, igre, narodna
nošnja — sve to je izvanredno ocenjeno od strane
naroda, narod je otkrivao vlastiti identitet, ose-
tili su se ljudi ponosnim što su to što jesu: Ni-
karagvanci. Činilo se kao da se po prvi put u
svojoj istoriji osećamo Nikaragvancima, i ne sa-
mo da se čini, mi smo zaista po prvi put Nika-
ragvanci.

Raskošno Narodno pozorište koje se sada zove
„Narodno pozorište Ruben Dario”, ponovo je ot-
voreno predstavom koja se zvala „Festival oslo-
bođenog naroda” i koja je bila zbor narodne mu-
zike i plesa, uključujući i crnačko stanovništvo
sa istočne obale kao i indiose Miskito. Narod je
uživao u ovoj predstavi videvši svoj gotovo zabo-
ravljen folklor, kao umetnost visokog kvaliteta
na najraskošnijoj sceni u zemlji.

Pitanje: Drugim rečima, ideja Solentinamea seli
se u prostorijske ministarstva kulture, pa kad po-
novno spominjemo Solentiname: hoće li doći do
njegove obnove?

Odgovor: U pravu ste kad kažete da se ideja
Solentinamea nastavlja kroz rad i program mi-
nistarstva kulture. Preuzimajući rad u mini-
starstvu, mojim drugovima i meni nije bilo teško
da postavimo osnovne linije razvitka, odnosno
konceptije rada, jer smo o tome razgovarali, ne-
brojeno puta na Solentinameu. Sada ćemo poku-
šati da sprovedemo u život sve ono za šta smo
smatrali da će potpomoći kulturni razvoj naše
zemlje.

U tom smislu, nije potrebno obnavljati Solenti-
name, odnosno njegov rad, i tražiti da ono bude
isto kao pre desetak godina. Sada je cela zemlja
Solentiname. Ipak, nameravamo da u skorijoj
budućnosti preuređenjem Solentinamea stvorimo
neku vrstu internacionalne poetske komune, gde
bi tokom godine mogli da gostuju i rade pesnici
i slikari iz celog sveta. U tom svetlu vidimo novi
Solentiname.

Pitanje: Nikaragvanci sa ponosom kažu da je pisanje pesama njihovo „osnovno zanimanje”. Ruben Dario, možda najveći pesnik Latinske Amerike, bio je Nikaragvanac. Sandinistička revolucija rodila je veliki broj značajnih pesnika — hoće li se ovom „zanimanju broj jedan” posvetiti neka značajnija pažnja?

Odgovor: Za Nikaragvu se kaže da je zemlja vulkana, jezera i pesnika. Naša revolucija je izbacila na površinu ogroman broj pesnika; nismo ni slutili da toliko broj Nikaragvanaca piše poeziju, ali, na žalost mnogi od njih su danas mrtvi. Poezija Leonela Rugame i Arlen Sju, naših palih drugova, našla se u samom vrhu poezija ovog dela sveta. Pogledajte sandinističko rukovodstvo, komandante i političare. Bar osamdeset posto njih bavi se poezijom ili prozom, uključujući i komandanta Tomasa Borhea, Ortegu, Viloka. Član Hunte Serhijo Ramirez jedan je od najznačajnijih prozaista srednje generacije na kontinentu, zastupljen u gotovo svim antologijama. Naravno, ministarstvo kulture nije moglo da previdi potrebu za ovom formom umetničkog izražavanja u nas, pa je u skladu s tim već pokrenulo odgovarajuće akcije. Nepunih mesec dana od oslobođenja, počeli smo s osnivanjem tzv. ateljea poezije u kojima će se izučavati tehnika pisanja poezije. Zatim osnivamo i literarne kružoke koji okupljaju sve one koji pišu, bilo da su tek započeli ili već imaju dosta iskustva za sobom. Ateljei poezije će služiti za, kako mi kažemo, „opismenjavanje” pesnika i u njih će moći da uđu svi, indios, oni sa crnom bojom kože i oni beli — svi. Ovo namerno naglašavam, jer to je još jedna u nizu tekovina naše revolucije: da je kultura svih etničkih grupa na tlu naše zemlje potpuno ravnopravna, i da će svi imati prilike i mogućnosti da štampaju knjige na svojim jezicima.

Pitanje: Koja je još po vama značajna tekovina sandinističke revolucije na polju kulture?

Odgovor: Tu bi se opet vratio na početak razgovora o podeli kulture na narodnu i elitističku. Naša revolucija je i s tim raskrstila. Uvereni smo da se narodu ne može podvaliti nikakvom jevtinom kulturom, kulturom za mase. Stojim čvrsto na Marksovom stanovištu da je ravno zločinu dati narodu lošu umetnost i reći da je dobra.

Jedna od ideja vodilja našeg ministarstva jeste da narod ne bude samo potrošač velikih umetničkih dela, nego i njihov stvaralac.

Pitanje: Kategorički odbijate svaki razgovor o vama i vašem književnom radu. Zašto?
